

תאריך עדכון: 11/03/13

שם המרצה: ד"ר עינת שטיין

שם הקורס

: מבוא לפסיכולוגיה התפתחותית

מספר הקורס: 60-107-01

סוג הקורס: שיעור

היקף שעות: 2 ש"ש

סמסטר: א'ב'

שנת לימודים: תשע"ד

אתר הקורס באינטרנט: הקורס מתוקשב בחלקו

א. מטרת הקורס (מטרות על / מטרות ספציפיות):

להקנות כלים וידע להסתכלות רב-מימדית אך גם אינטגרטיבית על התפתחות האדם, המתבססת על חיבור בין תיאוריות התפתחותיות וממצאי מחקר; בין תחומי התפתחות שונים; בין הסתכלות על האדם כפרט תוך הבנת הקשרי ההתפתחות השונים והשפעותיהם ההדדיות; בין הסתכלות על התהליך הנורמטיבי לצד הכרת השונות, ועוד.

הכרה ויכולת דיון בבעיות יסוד המעסיקות את הפסיכולוגיה ההתפתחותית, בתיאוריות התפתחותיות מרכזיות, בשיטות עיקריות לחקר ההתפתחות. פיתוח יכולת לשלב גישות תיאורטיות עם ממצאי מחקר ובאמצעות אלה, להכיר תהליכי התפתחות האופייניים לתקופות גיל שונות ולהבין את האופן בו מתרחשת ההתפתחות ואת הגורמים שבכוחם לאפשר או לסכן התפתחות תקינה.

ב. תוכן הקורס: (רציונל, נושאים)

תחילה נכיר ונדון בהיבטים כלליים של הפסיכולוגיה ההתפתחותית. לאחר מכן נלווה את התפתחות האדם מעוברות ועד בגרות, תוך התייחסות לאספקטים פסיים, מוטוריים, קוגניטיביים, רגשיים וחברתיים בשלבי ההתפתחות השונים. תודגש הסתכלות הרואה את הקשר ביניהם ואת השפעתם המשולבת על התהליך ההתפתחותי. בכל תקופת-גיל ישולבו תיאוריות התפתחותיות רלוונטיות הנוגעות להתפתחות בתחומים השונים (כגון אלו של פריד, אריקסון, פיאז'ה, קוהלברג ועוד).

לקראת סוף השנה נעבור מהסתכלות לפי תקופות-גיל ל"הסתכלות-אורך"; נדון באופן השוואתי בגישות התיאורטיות תוך הכרת המשותף והיחודי להן, השלכות וביקורות, ובשילוב ממצאי מחקרים המאששים או מטילים ספק בחלק מהנחותיהן.

מהלך השיעורים: ההרצאות ילוו בקריאה, בעידוד והכוונה לחיפוש עצמאי של ידע רלוונטי, ובצפייה בסרטונים. ההרצאות תתמקדנה בנושאים נבחרים וחלק חשוב מהלימוד יתבסס על קריאה עצמאית בחומר שרובו אינו חופף את חומר ההרצאות. שאלות העולות מחומר הקריאה ידונו בהרצאות.

תכנית הוראה מפורטת לכל השיעורים: (רשימה או טבלה כדוגמת המצ"ב)

מס'	נושא השיעור	קריאה	הערות
-----	-------------	-------	-------

				השיעור
		הגדרת התחום, מטרות, סוגיות מרכזיות, מושגים בסיסיים ועקרונות להבנת ההתפתחות	מבוא	1-2
		גישות מחקריות וגישות תיאורטיות בפסיכולוגיה התפתחותית		3
		הקשרי ההתפתחות, מודלים שונים של אינטרקציית תורשה וסביבה, עקרונות יסוד בתורשה, התפתחות לפני הלידה, חושי העובר וחקר למידת עוברים	ראשית ההתפתחות	4
		השפעות טרום-לידה, גורמי סיכון בלידה והשלכות אפשריות		5
		מוקדי מחקר, כשריו ומאפייניו של התינוק, התפתחות החושים והתפיסה, מזג (טמפרמנט).	תקופת הינקות	6
		התפתחות בינאישית ורגשית: התפתחות קשר הורה-ילד (גישות שונות: בולבי, גישות פסיכודינמיות, ביהייוריסטיות ועוד), איכויות שונות של קשר הורה ילד – מקורן והשפעתן על ההתפתחות. מצב הזר – צפייה וניתוח		7-8
		תפקיד המגע, תפקיד האם ותפקיד האב בהתפתחות הילד, מחקרים בחסך אמהי, פחדים פרידה ויחודיות (גישתה של מאהלר)		9
		התפתחות קוגניטיבית, התקופה הסנסומוטורית (פאז'ה) התפתחות השפה		10
		התפתחות קוגניטיבית (גישתו של פאז'ה ומבקריו) theories of mind	גיל הגן	11
		הילד ועולם המשחק		12
		גישת פרויד לתקופה: הקונפליקט האדיפאלי, והתפתחות הזהות העצמית והמוסר. תהליכי חיברות: סוכני משפחה ותרבות		13
		בשלות ומוכנות לביה"ס,	גיל ביה"ס	14
		ביה"ס כסביבת התפתחות, התפתחות קוגניטיבית יצירת קשרים חברתיים מחוץ למשפחה.		15
		משבר התפתחותי? שינויים גופניים-הורמונליים והשפעותיהם; התפתחות קוגניטיבית,	גיל ההתבגרות	16
		גיבוש הזהות ושינויים חברתיים התפתחות מוסרית		17
		תיאוריות וסוגיות מרכזיות	בגרות	18
קרוסלת החיים		מעגל החיים: השלבים הפסיכוסוציאליים של אריקסון	הסתכלות-אורך	19
		הבנת הרצף ההתפתחותי לאורך החיים; סיכום והשוואת התיאוריות עפ"י הנחות היסוד שלהן, עקרון החלוקה לשלבי ההתפתחות והתייחסותן לסוגיות המרכזיות שנידונו בראשית הקורס; שינויים בהדגשי	הסתכלות-אורך	20-27

ג. חובות הקורס:

דרישות קדם: אין

חובות / דרישות / מטלות:

ליווי ההרצאות בקריאה, ומבחן בסוף הקורס.

מרכיבי הציון הסופי (ציון מספרי / ציון עובר):

ציון הקורס יקבע עפ"י ציון בחינה שתיערך בסוף השנה, על חומר ההרצאות, הסרטונים והקריאה. מבנה הבחינה: כ- 40 שאלות אמריקאיות, כולן במשקל שווה.

ד. ביבליוגרפיה: (חובה/רשות)

ספרי הלימוד (textbooks) וספרי עזר נוספים:

ספר הקורס: סרוף, א., קופר, ר., דהארטי, ג. (1998). התפתחות הילד, טבעה ומהלכה. הוצאת האוניברסיטה הפתוחה, ת"א. מהדורה שלישית, האוניברסיטה הפתוחה.
(הערה: הספר מתורגם וניתן להסתמך על הגרסה באנגלית תוך התאמת הנושאים).

חומר מחייב למבחנים:

חומר ההרצאות, הסרטונים, והעמודים הבאים מתוך ספר הקורס:

פרק	עמודים
1	כולו
2	100-102, 65-89
3	הכל (116-124 ברפרוף)
4-6	הכל
7	311 (למידת מילים ומשמעויותיהן) – סוף הפרק תשומת לב מיוחדת לשגיאות אופייניות ולתיאוריות המסבירות את התפתחות השפה.
8	345-369
9	417-424, 391-410
10	452-462, 437-448
11	492-507 (התפתחויות קוגניטיביות מרכזיות), 511-524
12	535-553 (העולם הפנימי עד בסיסים רגשיים, חברתיים וקוגניטיביים)
13	620-627
14	652-640

רשימת לקריאה נוספת: (הבהרה: אלו הם מקורות עזר והעשרה וקריאתם מומלצת אך רשות בלבד)

אריקסון, א.ה., 1960. ילדות וחברה (תרגום אורי רפ). ת"א: ספריית הפועלים.

אריקסון, א.ה. (תשמ"ח/1968). זהות: נעורים ומשבר (תרגום רות הדס). ת"א: ספריית הפועלים.

בולבי, י. (1957). חסך אימהי – הפירוד מן האם בגיל הרך והשפעתו על התפתחות הילד. מגמות, ח (1), 3-

ביאליק, ח.נ., (1967).. ספיח. ספורים. תל-אביב : דביר. פרק שלישי. גם בכתובת:

<http://www.benyehuda.org/bialik/safiax.html>

בר-יוסף, ר. (תש"ס). ילדות בסביבה החברתית המשתנה של סוף האלף השני. מגמות, מ, 365-381.

בלום, ד. (2005). ניסויים באהבה. הארי הארלו והפסיכולוגיה של החיבה. (תרגום: אמנון כץ). הוצאת ידיעות ספרים, ספרי חמד.

גרוסמן, ד. (1989). השפה המיוחדת של אורי. הוצאת מסדה.

ויניקוט, ד' (1997). משחק ומציאות. תל אביב: עם עובד 1997, הדפסה חמישית

כהן-ורבורג, א. (תשמ"ב). אבחון קשיים בתפקוד ההורי ותכנון התערבויות מתאימות. אושיות, 4, 20-27.

פאז'ה, ז. (1983/1964). שש מסות על ההתפתחות הנפשית (תרגום אליהו פורת). ת"א: ספריית-הפועלים.

פלדמן, ר. (2000). מגע – בסיס החוויה והקשר האנושי: השלכות של מגע אימהי, חסך במגע וטיפול באמצעות מגע על התפתחות התינוק והקשר אם-תינוק. בתוך פ.ש. קליין (עורכת). תינוקות, טף, הורים ומטפלים: מחקרים בנושא התפתחות הילד בישראל. אבן יהודה:רכס.

פרייברג, ס. (1974). השנים המופלאות. ס. הפועלים.

שגיא, א. (1998). הורים עסוקים, ילדים חרדים. פנים, 5, 86-93. וגם בכתובת:
www.hamit.co.il/Link.asp?cat=folder&typ=&folder=45&key=&order=&orderDir=&page=8

Ainsworth, M. D. S. (1979). Infant-mother attachment. American Psychologist, 34, 932-937.

Bowlby, J. (1951). Maternal care and mental health. Geneva: World Health Organisation.

Bowlby, J. (1969). Attachment and loss: Vol. 1. Attachment. London: Hogarth Press.

Bowlby, J. (1985). Attachment and loss: Vol. 2. Separation – Anxiety and Anger (3rd ed.). Harmondsworth, Middlesex: Penguin Books.

Freud, A., & Dann, S. (1951). An experiment in group upbringing. Psychoanalytic Study of the Child, 6, 127-168.

Ronen, Y., & Greenbaum, W.C (Eds.) The case for the child : towards a new agenda .
..Antwerp : Intersentia ; 2008

